

FRIEDRICH FRÖBEL

OP 21 APRIL ZAL HET HONDERD EN vijftig jaar geleden zijn, dat in het nederig dorp Oberweissbach in het Thüringerwoud de groote opvoedkundige Friedrich Fröbel geboren werd.

Natuurlijk weten we allen wel iets van Fröbel. Laat ons eerlijk zijn: veel is het voor de meesten niet. Ieder spreekt wel eens van fröbelen en dan bedoelt men daarmede het allereerste onderwijs op de bewaarscholen, maar dat geeft toch maar een gebrekkig inzicht in het streven van dezen man. Anderen en zeker de onderwijzers zelf weten er veel meer van; ze weten, dat Fröbel een baanbreker is geweest, een pionier voor een gansch nieuw opvoedkundig stelsel. Gaan we dat allemaal hier vertellen? We denken er niet aan en laten dit gaarne over aan de vakbladen der onderwijzers, die er wellicht nog mede worden gediend. Voor ons is het allereerst van beteekenis, een oogenblik den levensgang te volgen van dezen grooten vriend der kinderen. Dus niets over zijn opvoedkundig stelsel, want hoe zouden we daarmede nu onze lezers nog bezig kunnen houden in een tijd, waarin immers reeds zooveel overwonnen is van het standpunt van dezen hervormer; dus niets over zijn kindertuinen, zijn schoolinrichting, maar uitsluitend iets over den mensch. Want die mensch zelf is voor ons het belangwekkendst.

In het leven van groote hervormers treft het ons zoo vaak, dat hierin duidelijk Gods hand is te zien, en Fröbels leven toont die leiding Gods op wel opmerkelijke wijze. Toen het zwakke knaapje nog maar negen maanden oud was, verloor het zijn moeder, het kostbaarst bezit voor een hulpeloozen kleine. Het was een oogenblik van aangrijpende tragiek, toen de stervende moeder nog eens een laatsten blik wilde werpen op het kindje, welks komst in het leven haar moede

krachten had gesloopt... ze drukte het een teederen kus op lippen en voorhoofd en beval zijn hulpeloos leventje aan Hém, tot Wien haar ziel zou gaan.... En toen werd het stil in het domineeshuis, waar de vier kleuters, die vóór den kleinen Friedrich het leven hadden betreden, nu afzien moesten van hun spel.

Later werd het nog stiller, want de dominee had het druk en zijn gemeente was uitgestrekt. Hij was veel van huis, de sombere, strenge man en de broertjes waren over dag op school en konden zich dus niet met den kleine bemoeien. Dat maakte het kind eenzellig en daar het ziekelijk was, kwam er een trek van innige verveling over zijn gezichtje, een vroeg-oud gezichtje, waarin de oogen al zoo moedeloos stonden en waar zoo'n heel groote vraag in school.

De kleine Friedrich werd aan zich zelf overgelaten en verveelde zich. Het teeder verkeer der moeder ontbrak en dat had hij zoo noodig. Nu miste hij alles, wat hij noodig had, om tot krachtsinspanning te komen. Niets was er, dat het kind daartoe prikelen zou.

Maar toen het vier jaar oud was, veranderde het leventje van het kind. Het zou een nieuwe moeder krijgen en het verheugde zich reeds lang van te voren op haar komst. Welk een diepen indruk moet die komst gemaakt hebben op het kindergemoed, wanneer vele jaren later Fröbel nog vertellen kon van zijn uitgelaten blijdschap, waarmede hij haar tegemoet was gesnel. Nu zou alles vroolijker en prettiger worden.

En het werd ook vroolijker en prettiger. Wat een teeder verkeer ontstond er tusschen het knaapje, dat altijd zoo stil was geweest en de nieuwe moeder. Het was nu zoo anders, het kind leefde gansch en al op, men kende het haast niet meer terug, zoo werd gezegd. Moeder en kind verstonden elkaar zoo uitnemend.

Helaas, lang duren zou het niet. Amper een jaar daarna zou de kleine Friedrich een broertje krijgen en hij verheugde er zich op. Maar toen de jonge moeder in de huiskamer terug kwam, was ze gansch en al veranderd. Van Friedrichs liefkoozingen was ze niet meer gediend en het hartelijke *du*, dat woord, dat zoo innige verstandhouding beteekent in een Duitsch gezin, klonk niet meer voor Friedrich, maar wel voor het nieuwe broertje. En spoedig was zijn aanwezigheid de moeder zelfs te veel, zoodat hij vaak de kamer uitgezonden werd.

Als de kleine, stille jongen moeder zoo bezig zag met het vertroetelen van den kleinen broer, dan dacht hij weleens hardop. Dan klonk weleens de vraag: Zou moeder in den hemel me óók wel eens op haar schoot hebben genomen? Met een snauw werd het kind dan weggezonden de kamer uit. En de vader moest dan bij zijn thuiskomst hooren, dat Friedrich een jaloersche jongen was.

Zoo werd Friedrich Fröbels jeugd. Er werd niet op hem gelet, tenzij voor bestraffingen. Want hij was dan toch ook zoo ongehoorzaam. Nergens kon hij afblijven met zijn vingers, hij maakte alles kapot. Maar hoe meer men hem verbood, hoe moeilijker het voor hem werd te gehoorzamen, want zijn onverzadelijke weetlust drong hem ertoe.

Later werd het beter, toen hij, wat grooter geworden, vader in den tuin helpen mocht. Hij was opletting en merkte al spoedig, dat hij door te werken dingen leerde kennen en ook dat hij sterker werd daardoor. Want de voorwerpen, die aanvankelijk te zwaar voor hem waren, lichtte hij op den duur veel gemakkelijker op. Gewend als hij was op zichzelf te letten, doordat

KINDERGROEP

Naar een schilderij van
— PAUL BOSNER —

men hem aan zijn lot overliet, merkte hij veel meer op dan andere kinderen en dat had hij juist noodig voor zijn later leven. Want het kind, dat overal afblijven moest in huis, zou de man worden, die juist eischen zou, dat den kinderen veel in handen werd gegeven, opdat ze leeren zouden.

Maar aldoor bleef het zich te veel voelen in dit huis. Toen hij de school bezocht, nadat zijn vader tevergeefs getracht had hem het a b c te leeren — geconcludeerd werd, dat hij er te dom voor was, maar men begreep weer niet, dat hij te veel persoonlijkheid had, om het werktuigelijke lezen van zijn tijd te leeren — verlangde hij nooit naar huis. Integendeel. Van het eerste oogenblik af voelde hij zich daar prettig en onvergetelijk was dit oogenblik, doordat hij van het opzeggen der ouderen den tekst leerde: „Zoek eerst het koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.” Vele jaren later schreef hij ervan, dat er wellicht toen reeds in het eenvoudige kinderhart een onbestemd gevoel was geweest, dat in dit woord het richtsnoer van heel zijn leven lag.

Zoo werd dus deze knaap, zoon van een predikant nog wel, eigenlijk niet opgevoed, of erger: verkeerd opgevoed. De eenige kracht, die hem stuwde, was de verborgen liefde voor den godsdienst, hoe weinig het kind er ook van begreep. En toch, hoe weinig kon de vader weten, als hij zijn zoontje op zijn kamer werken liet en dan in diens aanwezigheid gemeenteleden ontving, dat dit kind nauwlettend luisterde en al die wondere termen trachtte te verstaan. Maar wië zal peilen den zielsangst van een kind, dat niet durft vragen en gekweld wordt door duistere woorden, vol verschrikking, waarmede het toch klaar komen moet? En waarmede het klaar kwam ook, want ondanks alles opende het zijn hart naar God gelijk een bloem zich opent naar het zonlicht. Lag dit aan de herinneringen, welke het aan zijn gestorven moeder had, dank zij wat anderen hem van haar vertelden? Hij wist, dat ze een lieve, vrome vrouw was geweest, die slechts leefde voor anderen. Later heeft hij gezegd, dat hij eigenlijk altijd door met haar leefde in zijn denken en dat haar verheerlijkt beeld voor hem een vriendelijke geleidster werd. Wonder van Gods liefde voor dezen moederloozen knaap! Haar opvoeding was er elken morgen, want haar herinnering omzweefde hem bij al wat hij deed en in zijn gebed nam de gestorvene gestalte voor hem aan... Welk een verrassend schijnsel van die hoogere realiteit, die achter de zichtbare verscholen ligt, maar toch weleens, in de beste oogenblikken van het leven, voor ons geestesoog zichtbaar wordt. En het zou heel best kunnen zijn, dat deze moeder, ware ze blijven leven, minder invloed op den knaap had gehad dan nu ze gestorven was....

Later gaat de jongen inwonen bij een oom, ook een predikant. Daar vindt hij liefde en komt er zoon in zijn leven. Maar dan dringt zich weer een moeilijkheid naar voren, als het gaat over de vraag, wat hij worden moet. Van studeeren kan niets komen; hij moet maar houtvester worden. Hij komt in de leer bij een houtvester en leert er veel, maar door zichzelf, door eigen inspanning. Wéér moet hij zorgen voor zichzelf. Later wordt hij rentmeester, nog later student, eindelijk zoiets als leerling-architect. Maar niets bevredigt hem en niemand kan hem helpen. Bij alles is er in hem die eigenaardige vraag, die den heldhaftigen zoeker in hem verraadt: hoe kan ik hiermede nu iets doen voor de menschen, waar ze wat aan hebben, dat wáárde heeft?

Maar dan, op een keer, als hij in een gezelschap zit, waarin ook een Dr Gruner aanwezig is, de directeur van een modelschool voor de leerwijze van Pestalozzi, komt men te spreken over onderwijs en opvoeding en de jonge man maakt zich zóó warm, dat hij een bezielde uiteenzetting geeft van wat hij vindt, dat het onderwijs moet wezen. Alles wat hem wedervaren is in zijn tot nog toe zoo moeilijke en zonlooze leven, waarin hij maar niet den weg kan vinden, zelfs nu nog niet — want immers dat beroep van bouwmeester bevredigt hem ook al niet — passeert de revue in zijn geest en hij spreekt uit zijn eigen diepe en moeilijke ervaring over de pijnlijke tegenstrijdigheid in het leven van vele menschen, wier uiterlijke beroepspligten geheel in strijd zijn met hun innerlijke behoeften en die zich nooit gelukkig kunnen voelen in een valschen toestand, waarin zij doorgaans geraakt zijn door de miskenning van hun persoonlijkheid in hun vroegste jeugd.

Het is duidelijk: hiër gaat hij zich wreken op het leven door het zijn liefde te geven. Hij wordt medegesleept door zijn onderwerp en allen voelen het, dat hier een wijs en oorspronkelijk mensch, een zelfstandig vorscher aan het woord is. Plotseling legt iemand der hoorders de hand op zijn schouder... Het is Dr Gruner, die hem bewonderend aankijkt en zegt: „Ge moet geen architect worden, maar onderwijzer. Er is een plaats open aan mijn school en die plaats is voor u, als ge haar hebben wilt...” Het is beslist voor Fröbel, zijn weg is gevonden, een weg, die moeilijk zal wezen, want de weg van een pionier is altijd moeilijk, maar die hem dan toch volkomen bevredigen zal.

En nu zouden we natuurlijk over Fröbels opvoedkunde hier wel een diepzinnige uiteenzetting kunnen geven, maar wat zou de lezer dááaraan hebben? Veel van die denkbeelden hebben hun belang voor onzen tijd verloren, omdat er na dit licht nieuw licht is verspreid. Maar dat Fröbel een groot man is geweest, bewijst wel de herdenking in Thüringen, waaraan door 250 opvoedkundigen, ook uit andere landen, deelgenomen is. Zij allen hebben met eerbied de plaats bezocht, waar het kind Fröbel, dat later de man Fröbel zou worden, een man van oneindige goedheid, geleefd heeft. Zijn plaatsje in de kerk kan nog worden getoond, het huis zijner jeugd is nog te zien, met liefde heeft men een museumtje ingericht, waar o.a. zijn „speelgaven” te zien zijn. Ook is er nog een steenen gedenkteeken: een kubus met daarop een zuil en een bal, een hulde aan den vinder van het speelgoed en den stichter van den kindertuin. Zijn denkbeelden daarover waren wat romantisch en hij geloofde den kinderen een paradijs op aarde te kunnen schenken, maar dat belet ons toch niet in hem een edel mensch te eeren, die het welzijn van zijn naaste zocht en er heel zijn worstelend leven voor over had, om zijn ideaal te bereiken, ondanks de zware teleurstellingen, die zijn deel moesten zijn. Moèsten zijn, want immers is dat het deel van allen, die door het oerwoud van de verkeerde meening nieuwe wegen trachten te banen naar een toekomst, die zuiverder en beter moet zijn...

En zéker is het, dat zijn denkbeelden geweldigen invloed hebben gehad en waar zij de wegbereiders van nieuwere en betere waren, nóg hebben. Als we heden ten dage onzen kinderen eerst houten blokken schenken en daarna steenen bouwdozen, die meestal ook in Thüringen vervaardigd worden, dan voeden wij ze nog steeds op met de middelen, die Friedrich Fröbel ons schonk.

Q. A. DE R.